

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירננו

מסעי תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם בָּהּ – מִצְוֹת עֲשֵׂה לְדוֹרוֹת

פרשת מסעי - ירושת ארץ ישראל

טעות של חינוך שהפכה לטעות לדורות

הטעות של המרגלים, שלא הבינו את החשיבות של ירושת הארץ ויישובה, היא טעות לדורות עד ימינו. היא מביאה יהודים לגור בחו"ל למרות שיש מצוות עשה מפורשת לעלות ולשבת בארץ ישראל. היא מביאה יהודים לחשוב שמותר לוותר על ארץ ישראל. על כן חשוב מאוד להבין את מצוות ירושת הארץ ויישובה.

אחד המקומות שבהם אנו קוראים על ירושת הארץ נמצא בפרשת מסעי אחרי המסעות. בתחילה התורה מצווה אותנו "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ כִּי לָכֵן נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ" (במדבר לג נ-ו). אחר כך בא תיאור גבולות הארץ שצריך לרשת (לד א-טו). אחר כך מוזכרים הנשיאים שיניחו את הארץ (לד טז-כט). אחר כך בא הציווי להפריש 42 ערי הלויים שמהם תצא תורה (לה א-ח). אח"כ הציווי להקמת שש ערי מקלט (לה ט-לד), ואח"כ בקשת מטה יוסף לא לאבד חלקים בירושת הארץ בגלל בנות צלפחד (לו א-ג).

בלא ארץ ישראל – אין עם

הרמב"ן כותב כי ירושת הארץ נכתבה בתורה פעמים רבות לרוב חשיבותה. "ונכפל זה העניין במצוה זו במקומות אחרים". חכמים שנקראו סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל ע"א). אם נספור נמצא כי התורה מזכירה את ירושת ארץ ישראל 87 פעמים. היא מתחילה לדבר על כך בברית בין הבתרים שבה כורת ה' "לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" (בראשית טו ז). כך היא מופיעה בספר בראשית שש פעמים, בספר שמות פעמיים, בספר ויקרא שלוש פעמים, 34 פעמים בספר במדבר ו-61 פעמים בספר דברים. כל זאת מלבד מאות הפעמים שמוזכרת מעלת הארץ וחשיבותה. מסתבר שירושת ארץ ישראל הוא הנושא המדובר ביותר בתורה, אף יותר משבת, ברית מילה ועבודה זרה.

והטעם הוא שבלי ארץ ישראל איננו מתפקדים כעם. בלי ארץ ישראל חלק גדול מהמצוות של התורה לא קיים. אין מינוי שופטים, אין מלכות, אין מקדש וכד'. והעיקר, לא מתקיימת התכלית שבשבילה ה' ברא את עם ישראל. אין גאולה ואין כל קידוש השם הגדול שנובע ממנה. לכן כל כך חשוב לרשת את הארץ.

מצוות יישוב הארץ – אפילו בגלות

מלבד מצוות הכיבוש יש מצוות להתיישב בארץ ולא להניח שמימה. כך אומר הפסוק: "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ". גם כאן ללמוד חכמים את גודל חשיבות ההתיישבות בארץ ישראל ממספר הפעמים הרב שהתורה הזכירה את חשיבות ההתיישבות בארץ ישראל. ובשבע הפעמים שבהם מוזכרת ישיבת הארץ בהקשר לשמירת כל חוקי התורה (דברים ד כב; ה כח; ו א; ח א; יא ח; יא לא; יב א) שמלמדים כי ישיבת הארץ שקולה כנגד כל התורה כולה. על כן מצוות הישיבה הזאת היא גם בתקופת הגלות: "אם כן, היא מצוות עשה לדורות, מתחייב כל יחיד ממנו, ואפילו בומן גלות, כידוע בתלמוד במקומות הרבה".

יישוב הארץ שקול כמו כל התורה

בגלל החשיבות הגדולה של ארץ ישראל אמרו חכמינו שיישיבת הארץ שקולה כמו כל התורה כולה. "מעשה ברבי יהודה בן בתירא ורבי מתיא בן חרש ורבי חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטוס וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהן וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן וקראו את המקרא 'וַיִּרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ' וְשָׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם' (דברים יא לא-לב). אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. ומעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכין לנציבין אצל רבי יהודה בן בתירא ללמוד ממנו תורה והגיעו לצידון וזכרו את ארץ ישראל וזקפו עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן וקראו את המקרא 'וירשת יושבת בה ושמרת לעשות את החקים האלה', אמרו ישיבת ארץ ישראל

שקולה כנגד כל המצות שבתורה חזרו ובאו להם למקומן" (ילקוט שמעוני דברים יב תתפח). האם אנחנו בוכים כשאנחנו צריכים לנסוע לחו"ל? האם בשדה התעופה לוד אנחנו מחליטים לחזור בנו מהתוכנית ולהישאר בארץ?

ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה

צריך לשים לב שיש כאן שתי מצוות, האחת ירושה שהיא שליטה בארץ והאחת להקים יישובים. כך מסביר הרמב"ם: "נצטוונו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו, לאברהם, ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". רש"י מוסיף ואומר ש"ירוש"ה" כוללת את גירוש תושביה הנוכריים של הארץ. מקור דברי רש"י הוא באזהרה: "וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵיכֶם וְהִיָּה אֲשֶׁר תוֹחֲרֻוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִיָּם בְּצַדִּיקָם וְצָרְנוּ אֲתָכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ" (במדבר לג נה). כדי לקיים את המצווה הזאת באות כל ההדרכות בתורה כיצד להילחם וכיצד לעורר את החיילים לכבוש ולרשת את הארץ (סוטה מב ע"ב).

יישוב הארץ דוחה דעת יחיד

מור אבא זצוק"ל היה אומר כי גדולי הפוסקים לא הזכירו להלכה את שלושת השבועות שעליהן מסתמך ה"מגילת אסתר", על כן אי אפשר לבטל מצווה כל כך חשובה בהסתמך על דעתו. במיוחד שהרמב"ם והשו"ע הזכירו את חובת העלייה לארץ ולא הגבילו אותה רק לימי הבית משמע שלא פוסקים כמוהו. כן הזכיר הרמב"ם את מצוות כיבוש הארץ ויישובה, ולא הגביל אותה רק לזמן שבית המקדש קיים (הלכות מלכים פרק ה').

הסכנה הגשמית בחו"ל גדולה יותר

עם זאת היו פוסקים שכתבו כי מחמת הסכנה אין חובה לעלות לארץ ישראל (תוס' כתובות קי ע"ב ד"ה הוא אומר רשב"ש סימן ב' ובית הלוי ח"ב נ ועוד אחרים). חשוב להסביר שדבריהם נאמרו בשעה שהייתה סכנת שודדי ים ומחמת הספינות שהיו רעועות ביותר. בימים ההם הייתה גם סכנה לגור בארץ ישראל מחמת ההפקרות השלטונית של הטורקים ורדיפתם את היהודים.

בימינו אין סכנה בדרכים, והסכנה במגורים בארץ ישראל אינה יותר מכל מקום אחר, על כן אי אפשר לדחות מצוות עשה כל כך יקרה וחשובה בטענות שהיו נכונות בימים עברו. ואפילו אם יאמר בית דין כלשהו שאסור לעלות לארץ ישראל מחמת הסכנה, דבריו דחויים ואין צריך להקשיב להם. כך פוסק ה"פתחי תשובה": "ולכן נראה דאף אם יאמרו ב"ד שבעירם שלא לנסוע (לארץ ישראל) מטעמים הנ"ל רשאים לסמוך על אלו אשר עיניהם ראו ההיפך, כי לא ראינו אינו ראייה, והרי זה כהורו ב"ד ששקעה חמה והיא לפנינו דאין זה הוראה".

הסכנה הרוחנית בחו"ל גדולה יותר

התוספות בכתובות (קי ע"ב) הביא משם רבינו חיים כי יש בעיה לקיים בארץ ישראל את מצוותיה. בעקבותיו כתבו הפוסקים שבשעה שיש סכנה רוחנית - לא לעלות לארץ ישראל. כך מביא ה"פתחי תשובה" (אע"פ ע"ה): "וגם בתשב"ץ כתב דכל שאין לו שם פרנסה מוכנת - מעבירו על דעתו ועל דעת קונו ח"ו כו". ועל כן הוא כותב "וכבר נהגו העם שאינם נוסעים עם בנים קטנים והכל בשביל קושי השגת הפרנסה שם וחוב הוא לקטנים וח"ו יש לחוש שיצאו לתרבות רעה עד לא יחזק שכלם עליהם לסבול חיי צער".

ברמב"ם (מלכים פרק ה הלכה יב) משמע שיישוב ארץ ישראל חשוב יותר מסכנות רוחניות, שכתב. "לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים". בימינו הסכנה הרוחנית הגדולה של התבוללות נוראה נמצאת בעיקר בחו"ל, והיא חמורה בהרבה מהסכנה הרוחנית בארץ ישראל.

מצוות הירוששה והישיבה שייכות לכל דור ודור

כן סיכם ה"פתחי תשובה" וכתב שכל הפוסקים, ראשונים ואחרונים, פסקו כמו הרמב"ם שמצוות הירוששה והישיבה שייכות לכל דור ודור. כמו כן הוא דוחה את דברי רבי חיים בתוס' וכתב בשם המהר"ט שזו טעות דפוס (כי קשה לומר שנדחה את כל פסוקי התורה מסבא שאין לה מקור): "אמנם הרי"ט בתשובה סי' כ"ח ובחידושויו לכתובות הוכיח דאיהו תלמיד טועה כתבו על שם התוס' ולא דסמכא היא כלל, והדיון עמו. וכן כתב בעל נתיבת משפט. וא"כ כל הומנים שוים לקיים מצוה זו וכן מבואר מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים" (אבן העזר סימן עה).

האם מותר לוותר על שטחי ארץ ישראל תמורת שלום?

ירושת הארץ בדורנו כנגד לחצי אומות העולם

ירושת הארץ נעשית בדרך כלל באמצעות מלחמה. כך כבש יהושע את הארץ, וכך כבש דוד. הגמרא אומרת שכשם שאבותינו ירשו את הארץ גם אתה תירש אותה, "מקיש ירושתך לירושת אבותיך" (ערכין לב ע"ב) שנאמר "וְהָבִיֹאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיִּבְךָ וְהִבְרָךְ מֵאֲבֹתֶיךָ" (דברים ל ה).

חשוב מאוד להבין את המשמעות של ירושה, כיוון שבימינו יש לחץ גדול על ישראל לוותר על מצוות הירוששה בחלקים מארץ ישראל תמורת הבטחות לשלום. כנגד כל זה כותב הרמב"ם שגם תמורת שלום לא נותנים לנכרים את ארץ ישראל: "ואם רצו להשלים - נשלים, ונעזבם בתנאים ידועים. אבל הארץ - לא נניח אותה בידם, ולא ביד זולתם מן האומות כדור מן הדורות".

מצוות יישוב הארץ דוחה פיקוח נפש

ומכיוון שמצוות ירושה באה באמצעות מלחמה, מובן שהיא דוחה פיקוח נפש. כך כתב המנחת חינוך: "דהתורה ציוותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, כמבואר ברמב"ם. ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה. אם כן חיוגן דהתורה גורר ללחום עמהם אף שהוא סכנה. אם כן דחוייה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן" (מנחת חינוך תכה). סכנה אינה סיבה למנוע את כיבוש הארץ או את יישובה.

שלא יעלו בחומה

המתירים לבטל מצוות ירושת הארץ בעת סכנה סומכים יתדותם על רבי יצחק די-ליאון שכתב בספרו "מגילת אסתר" כי דעת הרמב"ם היא שלאחר שנתרחקנו מארצנו וגלינו מעל אדמתנו, שוב אין מצוות יישוב הארץ נוהגת לדורות עד ביאת הגואל במהרה בימינו. רבי יצחק די-ליאון מסתמך על האמור בגמרא כתובות כי שלוש שבועות השביע הקב"ה את עם ישראל, ואחת מהן היא שלא יעלו בחומה יחד ביד חזקה לכבוש את הארץ כנגד אומות העולם. והסתמך על דברי רבי חיים בתוס' שאומר כי בימינו אי אפשר לקיים את המצוות התלויות בארץ.

אם אשכח ירושלים

החשיבות הגדולה שהתורה נותנת לעלייה וליישוב הארץ נמצאת גם בתפילה. אנו מזכירים את העלייה וקיבוץ גלויות בתפילות המסודרות בכל יום, בברכת המזון ובברכת מעין שלוש, הן נמצאות גם בתיקון חצות של יום וגם של לילה, גם באמה על אמה בפתח הבית וגם בכוס הנשברת בחתונה.

האר"י ז"ל כתב כי בימי בין המצרים צריך אדם להתפלל ולבכות על הגלות, והיא תהיה תועלת גדולה לנפשו. אם יכוון אדם את לבו בכל תפילה ויתפלל מעומקא דלבא, הוא ימצא כי יש בנוסח התפילה הרבה תפילות על קיבוץ גלויות ועל בניין ירושלים, על קידוש השם ועל כל העניינים שנמצאים בגאולה.

בקרבנות - פעמיים

בקרבנות נמצאות התפילות על הגאולה בשני קטעים מרכזיים. הראשון הוא בעקידה ובתפילה שלאחריה "כשם שכבש אברהם וכו'". העקידה מסתיימת בשבועת ה' שאברהם וזרעו יתברכו "ברך אברך וכו' ויקימו את תפקידם "והתברכו בזרעך כל גוי הארץ". אח"כ אנחנו מתפללים לקיום הברית על כל חלקיה. "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. וְאֶת אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר". וכן "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ. וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה".

אחר כך אנו מתפללים על קיבוץ גלויות כדי שיהיה קידוש ה'. בתפילה המתחילה "לעולם יהא אדם ירא שמים" אנו אומרים: "קִדְשׁ שְׁמֶךָ בְּעוֹלָמְךָ עַל עַם קִמְדָּשִׁי שְׁמֶךָ. וּבִישׁוּעָתְךָ מִלְּכֻנּוֹ תָרוּם וְתִגְבֶּיהָ קִרְנֶנּוּ. וְתוֹשִׁיעֵנּוּ בְּקִרְבּוֹ לְמִנְעַן שְׁמֶךָ. בְּרוּךְ הַמְקֻדָּשׁ שְׁמוֹ בְּרַבִּים". ממשיכים "קִבֵּץ נְפֻצּוֹת קִנְיָךְ מֵאֲרָבַע כְּנָפֹת הָאָרֶץ. יִפְרֹוּ וְיִדְעוּ כָּל בְּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבָדָּךְ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ". ומסיימים: "אֲבִינוּ שֶׁשְּׁשָׁמִים חַי וְקַיִם עֹשֶׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בְּעִבּוֹר כְּבוֹד שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ וְקִיָּם לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ עַל יְדֵי צְפִנְיָה חוֹזֵף כְּאִמּוֹר בְּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבְעֵת קִבְּצִי אֶתְכֶם. כִּי אֶתָּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכָל עַמִּי הָאָרֶץ בְּשׁוֹבֵי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם לְעִינֵיכֶם אָמֵר ה'".

בפסוקי דזמרא - שמונה פעמים

אנו מזכירים קיבוץ גלויות בפסוקי דזמרא כמה וכמה פעמים. בתחילה אנו אומרים "וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְקִבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם הַלְהוּדוֹת לְשֵׁם קְדֻשָּׁךְ. לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהֲלָתְךָ". וחוזרים ואומרים: "הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבְרַךְ אֶת נַחֲלָתְךָ. וְרַעַם וְנִשְׁאֵם עַד הָעוֹלָם, כִּשְׁנַחֲלָתְךָ זֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִמְּשִׁיכִים וְאִמְרוּ: "קוֹמָה עֲזָרְתָה לָנוּ. וּפָדֵנוּ לְמִנְעַן חֲסָדְךָ". עוד חוזרים ואומרים לפני ה' מלך: "הוֹשִׁיעֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְקִבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם הַלְהוּדוֹת לְשֵׁם קְדֻשָּׁךְ. לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהֲלָתְךָ". וחוזרים להתפלל על קיבוץ גלויות ב"יהי כבוד" נגד כל מה שחושבים הגויים. "ה' מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד. אֲבָדוּ גוֹיִם מֵאֲרָצוֹ: ה' הַפִּיר עֶצֶת גוֹיִם. הִנֵּי מִחְשְׁבוֹת עַמִּים".

גם בפסוקי דזמרא אנחנו מזכירים קיבוץ גלויות ובניין ירושלים במילים: "בִּזְנוֹה יְרוּשָׁלַיִם ה'. נִדְחִי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס: הָרֹפֵא לְשִׁבּוּרֵי לֵב. וּמִחְבֹּשׁ לְעִצְבוֹתָם". אנו מזכירים את השבועה על ירושת הארץ ב"ויברך דוד" במילים: "וְיָכֹרֶת עַמּוֹ הַבְּרִית לְתַת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחֲתִי הָאֲמֹרִי וְהַכְּרִי וְהַיְבוֹסִי וְהַגְּרָשִׁי לְתַת לְיָדֵנוּ. וְתִקֵּם אֶת דְּבָרְךָ כִּי צִדִּיק אַתָּה" ומסיימים את שירת הים במילים: "וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרַ צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֲשׂוֹ. וְהִתְהַלַּח הַמְּלֹאכָה: וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד".

בברכת "אהבת עולם" אנו מבקשים על קיבוץ גלויות "מִהָרָ וְהָבָא עָלֵינוּ בְּרָכָה וְשְׁלוֹם מִהָרָה מֵאֲרָבַע כְּנָפֹת כָּל הָאָרֶץ. וּשְׁבוּר עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַל צִנְאָרֵנוּ וְהוֹלִיכֵנוּ מִהָרָה קוֹמִימוֹת לְאֲרָצֵנוּ". הבקשה הזאת היא הקדמה לקריאת שמע שעוסקת בקשר שבין אהבת ה' לישיבה בארצנו כך אנחנו אומרים בשעת הירידה: "וְאֲבָרְכֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֵּבָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם", ובשעת העלייה אומרים: "לְמַעַן יָרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֵיכֶם לְתַת לָהֶם. פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ". כל הברכה האחרונה של קריאת שמע עוסקת בחיבור שיש בין היציאה ממצרים לבין היציאה משיעבוד מלכויות. "אֶמֶת שְׁאֵתָהּ הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מִלְּכֵנוּ מִלֶּךְ אֲבוֹתֵינוּ. גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ. יוֹצֵרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ. פּוֹדֵנוּ וּמְצִילֵנוּ מֵעוֹלָם הוּא שְׁמֶךָ".

י"ח בקשות על הגאולה

הגמרא במסכת מגילה אומרת שכל הבקשות בתפילת י"ח הם על סדר הגאולה. מתחיל בדעת ותשובה וסליחה, ומסיים בבניין ירושלים וצמח דוד, פתיחת שערי תפילה והשבת העבודה. כך למשל אומרת הגמרא: וְכָה רָאוּ לִזְמֹר "קִבּוּץ גְּלִיּוֹת" לְאַחַר בְּרַכַּת "הַשְּׁנִים"? ועונה הגמרא שזה סדר הגאולה. דְּכַתִּיב, (יחזקאל לו) "וְאֶתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל, עֲנִפְכֶם תִּתֵּנוּ, וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבּוּ לְבָא". וכך היא ממשיכה ואומרת שקיבוץ גלויות הוא תחילת הסוף של הרשע העולמי, כפי שראינו ועדיין אנו רואים. "וְכִיּוֹן שְׁנִיתִקְבְּצוּ גְּלִיּוֹת, נִעֲשֶׂה דִין בְּרָשָׁעִים" (מגילה יז ע"ב). וכך כל הגמרא כולה שם.

קדושה ממחרת את הגאולה

כל קדיש הוא תפילה לקידוש ה' בעולם כשתהיה הגאולה ויבוא המשיח. עליה נאמר: "וְהַתְגַּדְּלִי וְהַתְקַדְּשִׁי וְנִדְעָתִי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיִדְעוּ כִּי־אֲנִי ה'". ומתי זה קורה? כש"מִלִּיד מַלְכוּתֵהּ. וְנִצְמַח פְּרָקְנִיהָ. וְיִקְרַב מְשִׁיחָה".

גם הקדושה שאומרים שלוש פעמים בתפילת שחרית היא להביא גאולה. המעיין בפסוקים בישיעו פרק ו' יראה שהמקור לקדושה שאנו אומרים היא הקדושה ששמע ישעיהו מפי השרפים בבית המקדש. באותה שעה ישעיהו רואה את ה' יושב על כיסא רם ונישא ושוליו מלאים את ההיכל שרפים עומדים ממעל לו ואומרים את הקדושה המופלאה הזו, באותה שעה בדיוק נכנס עוזיה המלך בחוזק לב להקטיר קטורת והתוצאה הייתה הרסנית, "וַיִּנְעֻזוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבֵּית יִמָּלֵא עָשָׁן" (ישעיהו ו). האדמוה

רועדת ועוזיה המלך מצטרע.

ישעיהו נדהם לראות את אטימות הלב של המלך, את העיניים שלו שלא רואות כלום ואוזניים שלא שומעות כלום מרוב גאווה. באותה שעה הוא מתמרמר: "וְאִמְרוּ אוֹי לִי כִי נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא שְׁפָתַי אֲנִי וּבִתְחוֹף עִם טָמֵא שְׁפָתַי אֲנִי יֵשֵׁב כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ ה' צָבָאוֹת רָאוּ עֵינַי, וְהֵם לֹא רֹאִים דָּבָר.

באותה שעה שומע ישעיהו קול. "וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל אֶ-דְּנִי אָמֵר אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ לָנוּ וְאִמְרוּ הִנְנִי שְׁלָחְנִי". ישעיהו מבין שהשליחות שלו היא להביא גאולה דרך פקידת העיניים. תפקידו לפתוח את העיניים לעם כולו, שנראה כולנו שה' נמצא פה שנראה ש"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". שלא נהיה בחינת "שְׁמִיעוּ שְׁמִיעוּ וְאֵל תִּבְיִנוּ וְרָאוּ רָאוּ וְאֵל תִּדְעוּ". אטימות שגורמת גלות לעם וחורבן לארץ "וְעַד אֲשֶׁר אִם שָׂאוּ עֵרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבְתִים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשְׁאָה שְׁמָמָה".

בלי ארץ
ישראל איננו
מתפקדים
בעם. בלי ארץ
ישראל חלק
גדול מהמצוות
של התורה
לא קיים. אין
מינוי שופטים,
אין מלכות,
אין מקדש,
אין גאולה
ואין כל קידוש
השם הגדול
שנובע ממנה

סיפורים על הרב זצ"ל

יישוב טוב

סיפר הרב שאול דימרי: כולם ידעו על אהבתו הגדולה של הרב זצ"ל לתורה ולמצוות ולכל דבר שבקדושה. ידענו כמה הייתה גדולה אהבתו לכל יהודי משראל, ידענו כמה הוא העריך את חיילי צה"ל ואת המתגייסים, אבל אינה דומה ראייה לשמיעה.

פעם נסעתי עם הרב בצפון הארץ, ובדרכנו עברנו בכמה כפרים ערביים כמו טורעאן וראיתי שבכל היישובים הללו אין יהודים מבניה של ארץ ישראל. לפתע ראינו יישוב בבנייה, ולפי הסדר וסגנון הבנייה היה ניכר שמדובר ביישוב יהודי חדש.

הרב ביקש לעצור את הרכב ושאל אותי מה היישוב הזה. אמרתי לו שממשלת ישראל החליטה בעבר לייחד את הגליל ולהקים יישובים קטנים במקומות אסטרטגיים שנקראו "מצפים", הכול בכדי לשמור על אדמות הגליל למען עם ישראל ושלא ישלטו עליהם ערבים.

הצבעתי על הכלים הכבדים שפרצו שם את הדרך ועל הקרוואנים שמוצבים שם ואמרתי לו: כאן מוקם מצפה הושעיה, כנראה על שם רבי הושעיה שישב ביישוב ציפורי שנמצא בסמוך לכאן.

הפנים של הרב אליהו הוארו מאוד, וניכר בו שהוא שמח שמחה גדולה. הרב יצא מהרכב, והתחיל לדבר על חשיבות הבניין והיישוב של ארץ ישראל. הוא הזכיר את נבואת ירמיהו "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראלי" (ירמיהו לא). הזכיר את הנבואה בספר יחזקאל שאומרת כי כל בית שנבנה בארץ ישראל הוא סימן לטהרתם של ישראל המתחזקת. "ביום טהרי אתכם מפל עוונותיכם והושבתי את הערים ונבנו העריבות" (יחזקאל לו ג).

הרב כל כך שמח עד שהוא ביקש את הגלימה שלו, לבש אותה והתחיל לשיר את המילים מההלל "אנא ה' הושיעא נא". מן הסתם בגלל השם של היישוב. האמת היא שאני קצת התביישתי בעצמי שאני לא שמח שמחה כל כך גדולה בכל פעם שאני עובר כאן ורואה את בניין הארץ. התרגלנו ולא שמים לב לגודל המעשה שנעשה על ידינו יום יום. טוב שנסעתי עם הרב אליהו שהראה לנו כי כל יישוב הוא גילוי שכינה ממש. שמחה ענקית של ממש.

(מתוך כרך ח' מסדרת "אביהם של ישראל" שראה אור לאחרונה)

תשובה כהלכה

ארץ החיים. מה יותר גדול, ונשמרתם לנפשותיכם או יישוב ארץ ישראל?
המציאות מוכיחה כי השמירה הכי גדולה על עם ישראל היא ארץ ישראל. כשעלינו לארץ ישראל נלחמנו עליה ואנשים נהרגו רח"ל, אבל בזכותה יש לנו מדינה ויצאנו מתחת שלטון הגויים. וכאן אנחנו צריכים להתבונן, האם ירושת ארץ ישראל הוסיפה לעם ישראל חיים או הפסידה חיים? התשובה בחרה. זכות ארץ ישראל הוסיפה הרבה חיים לעם ישראל. בכל גלות שילמנו מחיר יקר בחיים, גם בשואה, גם ברחסייה וגם במדינות ערב, כמה פרעות וכמה שחיתות וכמה התעללויות בכל מקום שהוא. מסתבר שהחיים של עם ישראל וארץ ישראל קשורים זה בזה. ממש כמו עץ והאדמה שהוא נטוע בתוכה. האם אפשר לשאול מי יותר חשוב? האם אפשר לשאול מי יותר חשוב, אבא או אמא? אין משפחה של אחד בלי השני. כך זה בדיוק בארץ ישראל. אין קיום לעם ישראל בלי ארץ ישראל. ומי שחצה את טובת עם ישראל, שישקיע בארץ ישראל.

תיקון למסא הארץ. האם יש בעיה הלכתית לטייל בשלושת השבועות?
מבחינה הלכתית אין בעיה. אבל להדגיש שהטיול מחזק את יישוב הארץ וחביבתה, שזה התיקון לחטא המרגלים, שהוא השורש לתשעה באב. עם זאת, מן הרב אליהו זצ"ל היה מציע לא לצאת לטיולים בשלושת השבועות, בגלל שזה זמן סכנה, ובגלל שזה זמן שמטאים יותר להתפלל על גאולה.

הטור מביא בשם המדרש שכשיפתחו העיניים לראות שמלוא כל הארץ כבודו, תבוא הגאולה. כך מביא המשנה ברורה בשם הטור "בשעה שמקדישין ואומרים קדוש קדוש קדוש. ולקדו אותם שיהיו עיניהם נשואים למרום, לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה. כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני, ועיני בעיניהם. **באותה שעה אני אוהו בכנסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם וממחר גאולתם**" (משנ"ב קכה ה). לכן סוף הקדושה של החזרה היא בפסוקי הגאולה "ימלך ה' לעולם אלהיך ציון לדר ודר הללויה". סוף הקדושה של ובא לציון היא במילים "ה' ימלך לעולם ועד" סוף הקדושה של יוצר היא במילים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" שכולם מדברים על גאולה.

בקשת גאולה בתחנון של שני וחמישי

אם נשים לב נראה שגם סיום התפילה עוסק בגאולה. כל התחנון של שני וחמישי הוא כולו תפילה על הגאולה, רובו לקוח מתפילת דניאל. אנו מתפללים בתחנון זה על קיבוץ גלויות: "הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך"; על ירושלים: "ושב נא אפך וחקתך מעריך ירושלים הר קדשך. כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך להרפה לכל סביבתינו"; על המקדש: "והאר פניך על מקדשך השמים. למען א-דני"; על קידוש השם: "יכירו וידעו כל הגוים כי אתה ה' אבינו אתה"; על סילוק הגוים מהארץ: "ואל תתן נחלתך להרפה להמשל בם גוים".

בהוצאת ספר תורה, ששערי שמים פתוחים

כשפותחים דלתות ארון הקודש יש שעת רצון ואז אנו מתפללים על המשיח ועל הגאולה. "יהי ה' אלהינו עמנו פאשר יהיה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאים עד העולם: בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך". כשמולכים את ספר התורה אנו מתפללים על בית המקדש שהוא הדום רגלי ה' "רוקמו ה' אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוקמו ה' אלהינו והשתחוו להר קדשך כי קדוש ה' אלהינו".

כל סיום התפילה - על ה' ועל משיחו

גם במזמור "ענך" אנו מתפללים על המשיח ועל הגאולה. "עתה ידעתה כי הושיע ה' משיחו יענהו משמי קדשו" וכו'. כן אנו מתפללים ב"ובא לציון" על הגאולה שתביא עמה תשובה גדולה: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב. נאם ה'".

כל שיר של יום נועד להזכיר לנו שבכל התפילה אנו מדמים את עצמנו נמצאים בבית המקדש. בתפילה י"ח אנחנו מדמים את עצמנו בקודש הקדשים בין בדי הארון מול השכינה. בשיר של יום אנחנו ליד הלויים על הדוכן שומעים את שירתם ואומרים: "הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך".

אחר כך אנחנו זוכים לדמות את עצמנו מריחים את הקטורת שמביאה חיים לעולם ומבקשים בשעה זו על הגאולה "אתה תושיענו אתה תקום תרחם ציון. כי עת לחנה כי בא מועד". כך אנו מסיימים את התפילה ב"עלינו לשבח" בתפילה ובציפייה גדולה לתיקון העולם: "לתקן עולם במלכות שדי. וכל בני בשר יקראו בשמחה להפנות אליך כל רשעי ארץ", אמן ואמן.

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים" בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.

072-260-2020 (בשעות 12-22)

ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126

רמייל rabanim.online@gmail.com

באתר www.darchei-horaah.org